

## PIŚMIENNICTWO

- ANASIEWICZ A., 1963: Badania nad zwójką *Archips rosana* L. (*Lepidoptera, Tortricidae*) występującą na porzecze czarnej (*Ribes nigrum* L.), czerwonej (*Ribes rubrum* L.) oraz agrestie (*Ribes grossularia* L.) w okolicach Lublina w latach 1956–1961. *Annales UMCS, E*, **18**, 12: 227–258.
- KADŁUBOWSKI W., PIEKARSKA H., 1984: Materiały do znajomości fauny gąsieniczników *Ichneumonoidea* (*Hymenoptera, Parasitica*), występujących w sadach jabłoniowych okolic Poznania. *Rocz. Nauk Rol.*, s. E, **14**, 1–2: 47–71.
- MICZULSKI B., ANASIEWICZ A., 1972: Materiały do znajomości entomofauny motyli zwójkowatych (*Tortricidae*) występujących na porzecze czarnej – *Ribes nigrum* L. i czerwonej – *R. rubrum* L. oraz na agrestie – *R. grossularia* L. w okolicach Lublina. *Pol. Pismo nt.*, **42**: 211–222.
- PIEKARSKA-BONIECKA H., 1994: Przyczynek do poznania zwójkówek (*Lepidoptera, Tortricidae*) i ich parazytoidów (*Hymenoptera, Ichneumonidae*), występujących na porzecze czerwonej w okolicach Poznania. *Wiad. entomol.*, **13**, 3: 187–190.

## RECENZJE

PALM E., 1996: *Nordeuropas Snudebiller. 1. De kortsnude arter (Coleoptera: Curculionidae) – med særligt henblik på den danske fauna. Danmarks Dyreliv, Bind 7, Apollo Books, Stenstrup, 356 ss.*

Po przeszło trzydziestu latach od wydania w serii „Danmarks Fauna” tomu poświęconego ryjkowcom autorstwa V. HANSENA ukazała się w tym roku pierwsza część kolejnego monograficznego opracowania duńskiej fauny tej grupy chrząszczy, tym razem w serii „Danmarks Dyreliv” wydawanej przez dobrze znaną entomologom oficynę wydawniczą „Apollo Books”. Na 356 stronach jej autor, EIVIND PALM, przedstawia 174 gatunki ryjkowców z grupy *Adelognatha*, które podzielone zostały tu na dwie podrodziny *Brachycerinae*, z 3 gatunkami zawleczonymi do niektórych krajów północnoeuropejskich, i *Otiorynchinae*. Ta ostatnia traktowana jest przez autora bardzo szeroko, w jej skład wchodzi bowiem również gatunki zaliczane tradycyjnie do *Brachyderinae*, *Tanymecinae* czy *Leptopiinae*. Autor nie uzasadnia szerzej swego stanowiska, jednak zbliżone ujęcie *Adelognatha* prezentowali ostatnio inni badacze ryjkowców.

Istotną zmianą w stosunku do wspomnianej książki HANSENA jest zakres obecnego opracowania, obejmujący zgodnie z tytułem całą północną Europę. Autor traktuje ten obszar imponująco szeroko i zalicza tu poza Danią pozostałe kraje skandynawskie, rosyjską Laponię i Karelię, okręgi sanktpetersburski i kaliningradzki, kraje byłtyckie, północno-wschodnią Białoruś, północną połowę Polski i północne Niemcy (mniej więcej po linię Warszawa-Berlin), Holandię oraz Wielką Brytanię i Irlandię. Co warte podkreślenia, jest to pierwsza monografia ryjkowców tak dużej części północnej Europy obejmująca całość fauny.

Książka napisana jest w języku duńskim, jednak przejrzysty układ, bogata strona ilustracyjna i angielskie streszczenia przy opisie każdego gatunku czynią ją łatwą w korzystaniu dla osób nie władających tym językiem. Trochę szkoda jednak, że wzorem licznych włoskich opracowań taksonomicznych, również klucze do oznaczania rodzajów i gatunków nie podane zostały w wersji dwujęzycznej. Dla każdego gatunku autor podaje jego synonimy (jedynie najbardziej znane), diagnozę taksonomiczną, dość szczegółowe dane o rozmieszczeniu we wszystkich krajach objętych monografią, zestawienie danych o bionomii. Ustęp poświęcony każdemu gatunkowi kończą streszczenie w języku angielskim, zawierające najistotniejsze informacje o jego zasięgu i biologii,

oraz numeryczne odnośniki do odpowiednich pozycji zbiorczego spisu piśmiennictwa umieszczonego na końcu książki. Opisy morfologiczne i klucze ilustrowane są w sumie 490 rysunkami. Część z nich (29) to rysunki totalne chrząszczy, przeważnie reprodukowane ze starszych opracowań – głównie HANSENA, ENDRÖDI'ego i HOFFMANNA, oraz w kilku przypadkach ilustracje żerowisk. Pozostałe, to półschematyczne, w większości oryginalne ryciny najważniejszych cech diagnostycznych poszczególnych gatunków. Ich jakość jest dość zróżnicowana, niektóre budzą poważne zastrzeżenia co do zgodności z rzeczywistymi kształtami chrząszcza. Szczególnie drastyczny przykład nieudanej i mylącej ilustracji to fig. 360 na str. 224, przedstawiająca zgodnie z podpisem zarys ciała *Strophosoma capitatum*. Autor zwraca dużą uwagę na budowę edeagusa i spermateki – rysunki tych struktur pojawiają się przy opisie większości gatunków, w wielu przypadkach po raz pierwszy.

Niezwykle cennym elementem ilustracyjnym książki jest dobrej jakości 8 tablic barwnych wykonanych metodą fotograficzną i przedstawiających wszystkie (!) omawiane gatunki, a niekiedy nawet różne ich formy barwne. Choć wizerunki chrząszczy mogłyby być nieco większe, w większości wypadków pozwalają na oznaczenie gatunku bez konieczności użycia klucza i studiowania opisu. Autor podaje pełną dokumentację fotografowanych okazów (pochodzenie, data, zbieracz), jednak w niektórych przypadkach nie dopilnował sprawdzenia właściwej pisowni. Najbardziej chyba „ucierpiał” przez to nazwy polskie, np. konia z rzędem temu kto domyśli się, że „Cyddek, near Hrubieszów” to Gródek k. Hrubieszowa, a „Biaja Cdra, distr. Tom. Lub.” to Biała Góra k. Tomaszowa Lubelskiego.

Rozmieszczenie poszczególnych gatunków potraktowane zostało przez E. PALM'a znacznie bardziej szczegółowo niż we wszystkich dotychczasowych katalogach północnoeuropejskich ryjkowców, co jest niewątpliwą zaletą tego opracowania. Pominąwszy gatunki znane tylko z Wysp Brytyjskich, opisowi każdego gatunku towarzyszy mapa rozszedlenia, na której zaznaczono punktowo jego stwierdzenie w poszczególnych jednostkach administracyjnych. Każdy z krajów skandynawskich podzielony został na kilkadziesiąt takich jednostek, przez co mapa rozszedlenia jest bardzo szczegółowa i doskonale obrazuje granice zasięgów. Dla gatunków stwierdzonych w Danii autor zamieszcza dodatkowo osobną mapkę tego kraju z punktowym zaznaczeniem wszystkich znanych stanowisk. W przypadku pozostałych krajów północnoeuropejskich podział na regiony jest mniej szczegółowy lub został pominięty i zaznaczono jedynie występowanie gatunku w danym kraju (Holandia, Łotwa, Estonia, Litwa, Białoruś). W przypadku Polski podział (nie wiele odbiega od przyjętego w Katalogu Fauny Polski (pominięte Pobrzeże Bałtyku, a Pojezierze Pomorskie podzielone – chyba niepotrzebnie – na część zachodnią, środkową i wschodnią). Oczywistym błędem autora jest natomiast potraktowanie Podola i Podlasia jako synonimów (str. 14) – na szczęście, poza jednym przypadkiem omówionym niżej, dane o rozmieszczeniu gatunków interpretowane są właściwie.

Autor wykonał ogromną pracę gromadząc dane o rozmieszczeniu gatunków, o czym świadczy ponad 1000 pozycji bibliograficznych wymienionych na końcu książki, w dużej części obejmujących lokalne prace faunistyczne. Zostały one uzupełnione niepublikowanymi danymi autora i ponad 100 entomologów europejskich, z którymi utrzymuje on kontakt. W sumie otrzymujemy kompendium wiedzy o zasięgach północnoeuropejskich ryjkowców, choć przy takim zakresie pracy i wielojęzycznej literaturze źródłowej nieuniknione były błędy, polegające najczęściej na bezkrytycznym potraktowaniu niewiarygodnych doniesień ze starszej literatury. Wśród gatunków podanych z Polski sprostowania wymagają dane o *Otiorhynchus armadillo* – z pewnością błędnie podanego kiedyś z Mazowsza i obecnie nie zaliczanego do fauny Polski, *O. velutinus* – podanego z Podlasia wskutek pomylenia tego regionu z Podolem oraz *Phyllobius roboretanus* (= *parvulus*) – nie potwierdzonego w Polsce i wymienionego z Mazowsza na podstawie niewiarygodnego doniesienia z ubiegłego wieku. Równie obszernie jak dane o rozmieszczeniu potraktował E. PALM problem bionomii każdego gatunku. Obok zebranych z najnowszej literatury danych o roślinach żywicielskich znajdziemy w książce informacje o fenologii, poszczególnych stadiach rozwojowych, a niekiedy również rysunki żerowisk chrząszczy. Autor prezentuje także 11 czarno-białych fotografii biotopów, w których łowił ciekawsze gatunki ryjkowców.

Omawiana monografia jest efektownie wydanym (twarda oprawa), wartościowym dziełem, godnym polecenia każdemu koleopterologowi zainteresowanemu ryjkowcami.

MAREK WANAT, Wrocław